

Sport for all. Tampere, Finland, June 4-7, 1990. Osnabruck: Univ. of Osnabruck, 1990. – 100 p.

9. Parashchenko L.I. Tekhnolohiya formuvannya klyuchovykh kompetentsiy u starshoklasnykhiv: praktychni pidkhody [Kompetentnisnyy pidkhid u suchasniy osviti: svitovyy dosvid ta ukrayins'ki perspektyvy]. K.: «K.I.S.», 2004. pp. 73-86.

Завальнюк О. В.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

СПОРТИВНІ АСПЕКТИ ТІЛЕСНОСТІ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ФІЛОСОФСЬКИХ ПРОБЛЕМ

У статті аналізуються спортивні аспекти тілесності у контексті сучасних соціокультурних викликів філософських проблем. Звертається увага на те, що тілесність постає як один із найбільш проблематизованих філософських конструктів сучасності. Досліджуючи проблему тілесності, автор демонструє те, що тіло в сучасній соціальній динаміці постає одним із центральних понять проблематики утвердження візуальної культури, а сам спорт перетворюється на видовищний перформанс, втрачаючи зв'язок із споконвічними аксіологічними пріоритетами. Вказується, що спорт інтерпретується з методологічної позиції десоматизації – людське тіло інтерпретується складовою частиною «тваринного світу», а його місце займають конструкти «особистість», «індивідуум», «его» тощо.

Ключові слова: особистість, тілесність, спорт, феномен, фізична культура, філософія спорту.

Завальнюк Е. В. Спортивные аспекты телесности в контексте современных философских проблем.

В статье анализируются спортивные аспекты телесности в контексте современных социокультурных вызовов философских проблем. Обращается внимание на то, что телесность предстает как один из самых проблемных философских конструктов современности. Исследуя проблему телесности, автор демонстрирует, что тело в современной социальной динамике возникает одним из центральных понятий проблематики утверждения визуальной культуры, а сам спорт превращается в зрелищный перформанс, теряя связь с исконными аксиологическими приоритетами. Указывается, что спорт интерпретируется с методологической позиции десоматизации – человеческое тело интерпретируется составной частью «животного мира», а его место занимают конструкты «личность», «индивид», «эго» и другие.

Ключевые слова: личность, телесность, спорт, феномен, физическая культура, философия спорта.

Zavaliuk E. V. Sports aspects of corporeality in the context of contemporary philosophical problems. The article analyzes the sports aspects of corporeality in the context of the contemporary sociocultural challenges of philosophical problems. Attention is drawn to the fact that corporeality appears as one of the most problematic philosophical constructs of our time. Investigating the problem of the corporeality, the author demonstrates that the body in modern social dynamics arises from one of the central concepts of the problematic of the statement of the visual culture, and the sport itself turns into spectacular performance, losing its connection with the primordial axiological priorities. It is pointed out that sport is interpreted from the methodological de somatization position – the human body is interpreted as an integral part of the «animal world», and its constructs «personality», «individual», «ego» and others take its place.

It is emphasized that the study of sports aspects of corporeality in philosophical contexts has a heuristic potential for enriching the domestic discourse of corporeality, while at the same time, how different interpretations will deepen the level of reflection of sports problems.

It is noted that the specificity of considering corporeality in sports aspects - each individual sport offers specific exemplary (from the point of view of the aesthetic project inherent in this sport) models of corporeality, specific features and requirements.

It is noted that the author defends the position that the productive development of the philosophy of sport as a self-sufficient branch of modern philosophy is possible only if the role of corporeality in sports problems is revised. It is an underestimation of the problems of corporeality and acted as one of the deterrent factors that did not allow the philosophy of sport to declare itself – it dissolved in different directions of philosophical anthropology, philosophy of culture, social philosophy and so on.

Having demonstrated a number of problematic aspects of corporeality as a component of the discourse of the philosophy of sport, the author succeeded in upholding the heuristic thesis that the formation of personality is a gradual, harmonious development of its bodily and social characteristics, while the body itself allows a person to carry out activity in the surrounding socio-cultural landscape, with the growth of socio-cultural skills and the assertion of universal human values.

Key words: personality, corporeality, sport, phenomenon, physical culture, sport philosophy.

Постановка проблеми. Спорт і фізична культура як сфери соціального буття об'єктивно потрапляють у коло феноменів, ареною актуалізації яких і постає людська тілесність. Вважаємо, що варто посилити аргументованість нашого дослідження до зазначеної проблеми саме у контексті сучасних соціокультурних викликів.

На користь актуальності включення проблем тілесності до контексту нашої наукової розвідки спортивної діяльності доречно навести тезу О. Гомілко, відомої української дослідниці в галузі метафізики тілесності: «Незважаючи на теперішній значний інтерес до проблеми людського тіла, в ній залишається ще багато нез'ясованого та суперечливого. Адже справа не лише в тому, щоб визнати важливість тілесності як емпіричної наявності. Питання ще й в тому, щоб ввести принцип тілесності до складу метафізичної настанови розуму. Питання можна сформулювати так: «Чи важлива універсальність людини, якщо вона (людина) тілесна істота? Яке місце належить тілу, плоті, чуттєвій субстанції у конституванні власне людського, притаманного лише людині, способу життя?» [1, с. 9].

Загальновідомим фактом є те, що тілесність постає як один із найбільш проблематизованих філософських конструктів сучасності. На нашу думку, обійти проблему тілесності означало б – дистанціюватись від сучасних проблем і дослідницьких методологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До осмислення проблеми пізнання природи, сутності, соціокультурного призначення, ролі фізичного вдосконалення особистості зверталися такі вчені як В. Андрущенко, І. Бех, М. Візтей, В. Горащук, М. Ібрагімов, В. Кремень, Л. Суценок, О. Тимошенко, Ю. Шкретій та ін., а також Т. Адорно, Х. Айхберг, Е. Беррі, Т. Веблен, С. Гулденпфенінг, П. де Кубертен, Й. Хейзинга, О. Шпенглер та ін.

Науковці (D. Sh. Bogdanova [6], M. A. Harunzheva [7], J. W. Loy & G. S. Kenyon [8], William J. Morgan [9]) досліджували сутність людської тілесності в різних аспектах її пізнання.

Формулювання мети дослідження. Метою роботи було проаналізувати спортивні аспекти тілесності у контексті сучасних філософських проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженні ми виходили із евристичності розгляду особистості як єдності тілесних та духовних атрибутів. На нашу думку, становлення особистості є поступовим, гармонійним розвитком її тілесних та соціальних характеристик, при цьому саме тіло дозволяє людині здійснювати активність в оточуючому соціокультурному ландшафті, поставати суб'єктом комунікативних практик тощо. Спортивна діяльність має виходити із постулату цієї єдності, коли тілесний розвиток резонує із зростанням соціокультурних навичок та утвердженням загальнолюдських цінностей. У цьому аспекті, спорт постає однією із поширених у сучасному суспільстві технік трансформації чи навіть доповнення тілесності відповідно до вимог сучасної візуальної маскультури [2, с. 188].

Хотілося б зауважити, що звернення до проблеми тілесності у нашому дослідженні має на меті продемонструвати ширші контексти інтерпретації феномена спорту. Йдеться про те, що в переважній більшості феномен, який досліджується, інтерпретується з методологічної позиції десоматизації – людське тіло інтерпретується складовою частиною «тваринного світу», а його місце займають конструкти «особистість», «індивідуум», «его» тощо. Водночас, антропологічний поворот у філософії ХХ століття продемонстрував хибність штучного розділення людини і тіла.

Аргументованість зазначеного дослідницького кроку надає наступна теза В. Козачинської: «Характерне для теоретичного дискурсу ХХ століття звернення до проблематики тілесності є пріоритетним у синтезі знань про психосоматичну (психотілесну, психофізичну) взаємообумовленість природи людини, засвідчуючи долання класичного принципу десоматизації людини... Саме тіло постає в центрі поширених технік моделювання особистості суб'єкта початку третього тисячоліття, що прагне до перетворення і моделювання стану й «образу» власного тіла, яке виступає предметом трансформацій у різноманітних перформативних практиках, результатом штучно-технічної конструкції у спорті тощо» [5, с. 76].

На нашу думку, дослідження спортивних аспектів тілесності в філософських контекстах має евристичний потенціал для збагачення вітчизняного дискурсу тілесності, в той самий час, як різні інтерпретації дозволять поглибити рівень рефлексії спортивних проблем. Дослідник М. Ібрагімов зазначає, що на перетині дослідження філософських проблем спорту і тілесності існує можливість збагатити філософський інструментарій теоретичними та емпіричними досягненнями фізкультурно-спортивної науки в дослідженні психосоматичної адаптації до нових умов життя в колі питань «тілесного досвіду», який є предметом феноменологічних дискурсів; поновити дещо деформований під тиском соціально-політичних цілей яскравий ореол творчої сутності спортсмена як діяча культури, для якого спортивна діяльність є полем розгортання його потенційних креативних здібностей, що своїми виступами на змаганнях створює тілесний образ світу і цим звеличує невагомну людську сутність [3, с. 94].

Водночас, хотілося б зазначити, що дана методологічна позиція є лише спробою розширити методологічний інструментарій дослідження спортивної діяльності, який не намагається витіснити проблематику особистості на периферію дослідження, дискредитувати її – звернення до проблеми тілесності в нашій роботі є кроком для досягнення певної дослідницької компліментарності: «Історично спорт артикулював силу і красу здорової психосоматичної вибудови тілесного організму людини. У сучасних різнобічних вимірах буття спорту, зокрема, предметності, конкретності, комунікативності, персоналістичності, фокусується здобутий суспільством попередній культурно-цивілізаційний досвід збереження та вдосконалення тілесності, який наразі актуалізує необхідність філософської смислової рефлексії його доцільності» [4, с. 98].

Формування власного тіла засобами спорту і здорового способу життя стає завданням створення соціально-прийнятної форми репрезентації особистості. Оригінальність при цьому досягається завдяки багатоманітності тілесних практик і видів спорту, чисельність яких невпинно зростає не тільки порівняно із світом античності, але й порівняно із ХХ століттям, що стало таким собі століттям спорту [8].

Варто зауважити специфіку розгляду тілесності в спортивних аспектах – кожен окремий вид спорту пропонує специфічні зразкові (з погляду властивого цьому виду спорту естетичного проекту) моделі тілесності, специфічні риси і вимоги. Дослідниця В. Козачинська в зазначеному контексті наголошує наступне: «Різні види спорту демонструють модифіковані тіла спортсменів – для боротьби сумо тіло конструюється, передусім, як шар підшкірного жиру; у гімнастики тіло вибудовується інакше, ніж у боксера, воно по-іншому сфокусоване на рівнях анатомії, фізичних якостей і дискурсу про нього, проте найбільш демонстративною в цьому плані є сфера бодібілдингу» [5, с. 76].

Вершину популярності в сучасному суспільстві починають посідати так звані «екстремальні види спорту», які за допомогою ЗМІ демонструють тенденцію розширити межі можливого для людського тіла та людської волі, здатність руйнації світу буденності та прийнятих норм (насамперед, до безпеки у виконанні складних фізичних вправ у традиційних видах спорту). При цьому нормативні характеристики тіла завжди позначені відбитком культурної специфіки історичної доби, усталених світоглядних систем, що її характеризують. Історична ретроспектива, здійснена Д. Богдановою, підтверджує цю нашу тезу: «Будь-яка діяльність, якою б займалася людина (суспільно-політична, матеріальне виробництво, художня

творчість, спорт), є не тільки продуктом виробництва, твором мистецтва, спортивним рекордом, а і зміною, розвитку самої людини, її здібностей, знань, умінь і навичок. Середньовічна філософія осмислює співвідношення душі і тіла в категоріях аскетизму, що ставив собі за мету виховання плоті для підпорядкування її вищому, духовному началу. У Новий час панувало уявлення про людину як розумний, мислячий суб'єкт» [6, с. 53]. Отже, специфічні погляди на екстремальний спорт детерміновані сучасним станом розвитку суспільства, який часто інтерпретується як «суспільство ризику».

Особистий ризик та випробування себе (екстремальних можливостей організму) у досить небезпечних видах катання, плавання, стрибання, польотів тощо – стає передумовою реконструкції буденної форми тілесності і звичайного способу життя. На фундаментальному значенні тілесних практик у бутті людини і суспільства наголошується в наступній тезі: «Головні антропологічні події людського життя, як і взагалі всі інші антропологічні феномени, зумовлені наявністю у людини тіла. Саме тілесність є умовою їх можливості. Людина входить в них, стає їх учасником і переживає їх наслідки (і сама стає їх наслідком) передусім завдяки тому, що вона є тілесною істотою. Інші, вельми різноманітні значення цих подій, які зустрічаються в культурі, є нашаруванням над цим (тілесним) первинним онтологічним сенсом» [1, с. 233].

Полемізуючи з підходами одного із засновників філософії спорту як напрямку У. Морганом, дослідниця М. Харунжева пропонує розширення проблемного поля філософських питань спортивної діяльності саме за рахунок дослідження проблематики тілесності: «Концептуалізуючи проблематику філософії спорту, Морган виділяє в ній онтологічний (визначення спорту, його супутніх культурних практик, поняття спорту і гри), епістемологічний (роль знання і досвіду в спорті) та аксіологічний (ціннісні та етичні дослідження) напрямки. На нашу думку, варто відзначити також естетичний, антропологічний, соціально-культурний аспекти філософії спорту і, якщо розглядати ширше, філософії фізичної культури. І ось тут ми бачимо як центральну проблематику людської тілесності» [7, с. 26]. Такий підхід співпадає із заявленою нами вище методологічною позицією, що саме тілесність є феноменом, на який у подальшому «нашаровуються» важливі проблеми буття людини.

Варто зазначити, що ми відстоюємо позицію, що продуктивне розгортання філософії спорту як самодостатньої галузі сучасної філософії можливе тільки за умови ревізії ролі тілесності в спортивних проблемах. Саме недооцінка проблем тілесності, на нашу думку, і виступала одним із стримуючих чинників, які не дозволяли філософії спорту заявити про себе – вона розчинялась у різних напрямках філософської антропології, філософії культури, соціальної філософії тощо.

Ця теза знаходить своє підтвердження у праці авторитетного представника філософії спорту У. Моргана: «Зневажливе ставлення до спорту і, як наслідок, до всього, що має відношення до тіла, було обумовлене не тільки минулим філософії, її тісним зв'язком з релігією і її зосередженістю на вічних питаннях. Воно було також обумовлене теперішнім філософії, зокрема, недавніми змінами в її основних парадигмах, які перешкождали розвитку нових філософських субдисциплін, на кшталт філософії спорту. Я говорю в даному випадку про виникнення і встановлення панування аналітичної філософії в англосовітському світі, яка прийшла на зміну прагматичній концепції філософії, приділяє особливу увагу точності і строгості, а також розгляду спеціальних питань, що потребували таких точності і строгості» [9].

Отже, філософській традиції ХХ століття, якій притаманні позитивістські і постпозитивістські риси, властиві високі наукові стандарти, орієнтованість на логічну аналітику і вивірені наукові проблеми, відволікли тогочасну філософію від сфери безпосереднього життєвого досвіду людини, відповідно, від проблем тілесності. Логічним результатом постала маргіналізація альтернативних, «нестрогих» форм філософської роботи, до яких також можна віднести і філософію спорту.

Висновки. Отже, ми спробували розглянути філософські проблеми тілесності, асоційовані із феноменами спорту та спортивної діяльності. Ми розгортали дослідження, виходячи із наступної методологічної настанови: у переважній більшості, спорт інтерпретується з методологічної позиції десоматизації – людське тіло інтерпретується складовою частиною «тваринного світу», а його місце займають конструкти «особистість», «індивідуум», «его» тощо. Продемонструвавши низку проблематизованих аспектів тілесності як складової дискурсу філософії спорту, вдалося відстояти евристичність тези, згідно з якою становлення особистості є поступовим, гармонійним розвитком її тілесних і соціальних характеристик, при цьому саме тіло дозволяє людині здійснювати активність в оточуючому соціокультурному ландшафті, проте тілесний розвиток має резонувати із зростанням соціокультурних навичок і утвердженням загальнолюдських цінностей.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у подальшому аналізі питань, стосовно проблематики людської тілесності. Актуальності набувають питання сучасних медичних технологій у спорті (перспективи чи, скоріше, загрози), втручання в безпосередню тілесність спортсмена.

Література

1. Гомілко О. Метафізика тілесності : концепт тіла у філософському дискурсі. – К. : Наук. думка, 2001. – 340 с.
2. Завальнюк О. В. Феномен спорту: від філософської теорії до сучасних практик: монографія / О. В. Завальнюк. Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – 384 с.
3. Ібрагімов М. Філософія спорту : стан та перспективи розвитку / М. Ібрагімов // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 1. – С. 93-100.
4. Ібрагімов М. Філософія спорту в генезі історико-культурологічних студій та у вітчизняних перспективах / М. Ібрагімов // Філософська думка. – 2014. – №1. – С. 97-110.
5. Козачинська В. В. Суб'єкт інформаційного суспільства : «образ тіла», спорт та «виклики» тілесності / В. В. Козачинська // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журнал. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2012. – № 5. – С. 76-79.
6. Bogdanova D. Sh. Sports body as an object of cultural and philosophical discourse / D. Sh. Bogdanova // Bulletin of Leningrad State University. A. S. Pushkin. – 2012. – № 6. – Т. 2. Philosophy. – P. 51-58.
7. Harunzheva M. A. Human corporeality and physical culture : philosophical aspects / M.A. Harunzhev // Bulletin of Vyatka State University. – 2016. – №2. – P. 25-28.

8. Loy, J. W. & Kenyon, G. S. (eds.) Sport, culture, and society. A reader on the sociology of sport. – London : MacMillan, 1969.

9. Morgan William J. The Philosophy of Sport : A Historical and Conceptual Overview and a Conjecture Regarding Its Future // Jay Coakley and Eric Dunning (eds.) Handbook of Sports Studies. London : Sage, 2006. URL : <http://magazines.russ.ru/logos/2006/3/mo9.html>.

Завидівська Н. Н.

Львівський державний університет фізичної культури

ПЕДАГОГІЧНІ НОВАЦІЇ У СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ: КОНЦЕПТ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

В статті обґрунтовано педагогічні новації формування здоров'язбережувальних знань, вмінь і навичок студентів у системі загальної фізкультурної освіти. Здійснено аналіз сутності і змісту дефініції «здоров'язбережувальне навчання». Узагальнено концепцію здоров'язбережувального навчання на основі вивчення мотивів і потреб студентів щодо фізичного виховання. Визначено взаємозв'язок складових єдиної системи індивідуальних і результативних заходів формування фізкультурної освіченості студентів. Встановлено взаємозв'язки і представлено систему педагогічних впливів для оптимізації фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів.

Декларовано, що у системі загальної фізкультурно-оздоровчої освіти студентів необхідно, у першу чергу, використовувати такі засоби навчання, освітні технології і методики, що здатні відображати фундаментальні моменти двоєдиного процесу інтеграції і диференціації здоров'язбережувальних знань. Перед усім, це знання, що виникають на стику багатьох наук і дозволяють студентові виходити на системний рівень пізнання свого організму, бачити і використовувати механізми самоорганізації та саморозвитку для збереження власного здоров'я.

Ключові слова. Здоров'язбережувальне навчання, знання, вміння, навички, студенти, загальна фізкультурна освіта, педагогічні впливи.

Завыдивская Наталия Назаровна. Педагогические новации в системе общего физического образования студентов: концепт здоровьясохраняющего обучения. В статье обобщено педагогические новации формирования здоровьясохраняющих знаний, умений и навыков студентов в системе общего физического образования. Осуществлен анализ сущности и содержания дефиниции «здоровьясохраняющее обучение». Обобщено концепцию здоровьясохраняющего обучения на основании изучения мотивов и потребностей студентов по поводу физического воспитания. Определено взаимосвязь составляющих единой системы индивидуальных и результативных мероприятий формирования физической образованности студентов. Установлено взаимосвязь и представлено систему педагогических воздействий для оптимизации физкультурно-оздоровительной деятельности студентов.

Декларировано, что в системе общего физкультурно-оздоровительного образования студентов нужно, в первую очередь, использовать такие средства обучения, образовательные технологии и методики, которые станут отражением фундаментальных моментов двуединого процесса интеграции и дифференциации здоровьясохраняющих знаний. Прежде всего, это знания, что возникают на стыке многих наук и разрешат студенту выйти на системный уровень познания своего организма, увидеть и использовать механизмы самоорганизации и саморазвития для сохранения собственного здоровья.

Ключевые слова. Здоровьясохраняющее обучение, знания, умения, навыки, студенты, общее физкультурное образование, педагогические воздействия.

Zavydivska Nataliia Nazarivna. Pedagogical novations in the system of general physicaleducation of students: concept of health preserving education. The pedagogical novations of forming health preserving knowledge and skills of students in the system of general physical education are grounded. The analysis of the essence and content of the definition "health preserving learning" is carried out. The concept of health preserving learning based on studying the motives and needs of students about physical training is generalized. The relationship between the components of a unified system of individual and effective measures of formation of physical education of students is determined. Interrelations are established and the system of pedagogical influences is presented for optimization of physical culture and health activity of students.

It is stated that in the system of general physical and health education of students must, first of all, use such teaching aids, educational technologies and techniques that can reflect the fundamental moments of the two-fold process of integration and differentiation of health preserving knowledge. First of all, this is the knowledge which comes from the junction of many sciences and allows the students to enter the system level of knowledge of their body, see and use the mechanisms of self-organization and self-development forth saving of their own health.

It is said that the concept of health preserving learning in modern terms should have a single common "basis", built on interdisciplinary integrative principles, contribute to the formation of European thinking and lifestyle of student youth.

The health preserving learning is defined as the potential ability of a graduate of a higher school to extend the duration of years of healthy life. Health preservation is interpreted as a correlation of potential human abilities and their actual using. Physical and health activities are the result of health preserving learning and the highest degree of self-organization and self-actualization of personality in future life.